

KULTÚRA

ROČNÍK XVII. – č. 4

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

19. FEBRUÁRA 2014

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Veľké myšlienky sa vždy musia popasovať s prekážkami, lebo školská formácia je zafixovaná v mysliach natvrdo. Tí, ktorí sa dajú na cestu skúmania prameňov, podliehajú neznášanlivosti svojich vrstovníkov. Slovákom maďarská a česká škola napchávala do hláv ničím a nikým nepodložené tvrdenie, že predkovia Slovákov prišli na stredný Dunaj, až keď odtiaľ odišli germánske kmene.

Skutočná pravda je odlišná od tejto historickej lži. Prítomnosť starých Slovienov pod viacerými menami kmeňov dokladajú grécki a latinskí historici. A v súčasnosti aj nevyvrátiteľná vedecká metóda DNA.

Tak po poriadku uveďme doklady: Pápež Ján VIII. píše Svätoplukovi 14. júna 879 okrem iného aj toto: „...naši predchodcovia, svätí predstavitelia Apoštolskej stolice, od začiatku (Cirkvi) učili Vašich predkov.“ Moravskí vladykovia po zatknutí arcibiskupa Metoda píšu pápežovi do Ríma, prosia o pomoc a argumentujú: „...veď naši pred-

Kresťanstvo na starom Slovensku

podľa latinských prameňov

kovia prijali vieru od svätého Petra!“ Spisovateľ Juraj Papánek vo svojej latinskej knižke *Historia gentis slavae* jasne píše, že prvých dvoch misionárov - Syra a Juventia - poslal svätý Peter pred rokom 50, keď nitriansky kráľ Vannius odišiel do emigrácie k Rimanom (*...evangelium predicasse tempore rege Vannio*). O päťdesiat rokov po pápežovi Jánovi VIII. píše Ján X. dalmatínskemu kráľovi Tomislavovi, že slovenské krajiny v Podunajsku prijali kresťanstvo už v dobe apoštolov Petra a Pavla. Bolo to roku 925 (*escam praedicationis Apostolicae ecclesiae perceperunt*). Isto si spomeniete na mnícha Nestora z Kyjeva,

ANTON SEMEŠ

ktorý hovorí, že apoštol Pavol chodil po „obojích Moravách“.

Zo všetkých spisovateľov je pre nás najcennejší Ptolemajos z Alexandrie, ktorý na konci prvej polovice 2. storočia tvrdí, že všetky kmene v Podunajsku prijali spoločné meno - Sloveni, čiže Sloveni. Kresťanstvo u nás duželo aj prílivom utekajúcich kresťanov z ríšskeho územia pred prenasledovaním. Rímski spisovatelia, pod tlakom zmien na území na východ od Dunaja, začali všetkých označovať už nie barbari ale Germáni. V latinčine vtedy slovo Germán znamenalo blízky, susedský, federálny. V dnešnom slova zmysle Germán sa začalo používať až v 11. storočí za cisárov Posália - Ottonovcov. Pre Rimanov v antike Nemci boli známi ako Alemáni a Nemecko ako Alemánia.

V 2. storočí silné svedectvo o kresťanstve u nás dodáva apológ Tertián v knižke *CONTRA IUDEOS*. V 7. kapitole uvádza, že „všetky mestá na východ od Dunaja otvorili brány Kristovi.“ A naše kresťanstvo je podľa jeho informácií také isté ako v Ríme, v Španielsku, v Afrike, v Alexandrii, v Egypte a ako v Palestíne. Dodáva čitateľom: „Nepochybuj o tom, veď vidíš, že je to tak. „Za markomanských vojen v 2. storočí sem prišiel aj sám cisár Markus Aurélius. S légiou, ktorá smerovala do Nitry a k zlatonosným baniam, zarazili tábor na Hrone pred Slovenskou bránou. Tam napísal aj svoje „dielko“ *ROZHOVORY SO SEBOU*. Iná légia generála Pertinaxa bola obkľúčená v nejakej veľkej doline a nemali vodu pre seba a vojenské kone. V zúfalstve dal generál príkaz modliť sa za dážď postupne pohanským kňazom zo šiestich plukov. Nezabralo to, smäd stúpalo, bolo horúce júlové leto. Nakoniec pokľakol 7. kresťanský pluk a so svojimi kňazmi prosili Krista o dážď.

(Pokračovanie na 2. strane)

Snímka: Teodor Križka

www.kultura-fb.sk

Ohrozené hodnoty vyžadujú vernosť a obranu

STARÝ NEVEREC
A MLADÍ „VERIACI“

Súčasná technická vymoženosti nám otvára možnosť zachytávať správy rozličného druhu zo všetkých svetových strán, a to vo veľmi krátkom čase. Kto sleduje medzinárodné spravodajské služby, nemôže nekonštatovať, že kampaň proti kresťanstvu a najmä proti Katolíckej cirkvi v týchto posledných rokoch nadobúda stále mohutnejšie rozmery. Nie je to novota v dejinách kresťanstva, veď sám jeho zakladateľ predpovedal: Budú vás prenasledovať. A tých prenasledovaných kresťanov prakticky v žiadnom historickom období nechýbalo. Ale nikdy to nedosahovalo také intenzívne a globálne rozmery, ako v tomto 21. storočí.

Nehanebne sa manipuluje štatistickými údajmi, vyťahujú sa zločinné postupovania aj z predpolstoročia, zveličujú sa aj vôbec nedokázané obžaloby a povesti, pranierujú sa osoby pred skončením, ba aj pred začatím súdnych procesov, a keď sa obžaloba dokáže ako falošná, nikto sa necíti povinný podobným spôsobom uverejniť opravu urážlivých tvrdení a odprosiť takto mravne zneváženej osoby. Tohto sme už aj tu na Slovensku dost často svedkami.

Ale je to iba chyba nepriateľov kresťanstva, neraz aj veriacich a náboženstva vôbec?

Veď prenasledovania kresťanov nikdy v dvetisícročných dejinách nechýbali, ako to už Ježiš Kristus jasne predpovedal: „Ak mňa prenasledovali, budú prenasledovať aj vás.“ (Ján 15, 20). Už v prvých troch storočiach dejiny zaregistrovali najmenej desať veľkých prenasledovaní Cirkvi, najprv zo strany Židov a potom zo strany cisárov Rímskej ríše. Aj počas mohutného šírenia kresťanstva v stredoveku nechýbali lokálne i široko plošné odpory a pokusy o rozvrátenie jednoty učenia a vnútorných štruktúr Cirkvi. Ich vyvrcholením bola bezpochyby Francúzska revolúcia so všetkým, čo ju predchádzalo a nasledovalo. Ba možno povedať, že v nej sú korene aj súčasného ideového i mocenského hnutia na oslabovanie a konečné likvidovanie Katolíckej cirkvi, a postupne aj náboženstva vôbec. Čo je však teraz viditeľne odlišné, to je postoj cirkevných predstaviteľov voči týmto vonkajším, ale aj vnútorným nástrahám a bojom proti kresťanstvu.

POSTOJ CIRKEVNÝCH
PREDSTAVITEĽOV.

Už prví apoštoli odvážne odrážali židovských prenasledovateľov teologickým argumentom: „Boha treba viac poslúchať ako ľudí. (...) My sme toho svedkami, aj Duch Svätý, ktorého Boh dal tým, čo ho poslúchajú.“ (Sk. ap. 8, 29, 32). Na

obranu proti gréckym a rímskym filozofickým odporcom kresťanstva sa v Cirkvi vyvinula celá bohatá apologetická literatúra, ktorej obsahy sa rozvíjali až do nedávnych čias v rámci osobitnej teologickej vedy, zvankej apologetika. Táto však bola v druhej polovici 20. storočia z ťažko pochopiteľných príčin formálne vyradená z učebných programov teologických fakúlt. Aj preto väčšina súčasných teológov nedokáže účinne odrážať špekulatívne útoky protivníkov. (Osobne ďakujem Pánu Bohu, že som ešte mohol byť žiakom a priateľom jedného z posledných vynikajúcich profesorov apologetiky, ktorým bol nedávno zosnulý prefekt Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí, kardinál Antonio Maria Javierre Ortas, SDB.) Ale najťažšie pochopiteľnou je skutočnosť, že v priebehu 20. storočia voči vnútorným autorom tak ideových, ako aj disciplinárnych priestupkov a nemravností sa Cirkev fakticky prestala brániť svojím cez dlhé storočia osvedčeným, ale už takmer sto rokov zanedbaným prostriedkom exkomunikácie. Nikdy nezabudnem na konferenciu rodiacej sa religionistiky v Miláne, na ktorej istý rabin vo svojej porovnávacej štúdií troch hlavných náboženstiev konštatoval: „Katolícka cirkev prestala rásť a šíriť sa po svete, odkedy stratila odvahu exkomunikovať.“ Vtedy sa mi to zdalo odvážne a nie dosť fundované zjednodušovanie situácie. No ubehnuté polstoročie zdá sa potvrdzovať toto dávne konštatovanie, keď aj sám pápež Benedikt XVI. definoval súčasný stav ako „dramatická situácia Cirkvi“.

Pre hĺbkové diagnostikovanie tejto cirkevnej krízy môže byť užitočný metodologický postup, ktorý pozostáva v tom, že zohľadníme stanovisko odborníka, ktorý posudzuje situáciu z celkom nezávislého uhla pohľadu, lebo nepatrí ani k veriacim kresťanom, ani k tým, čo kresťanov prenasledujú. Vypočujme teda osobne nijako nezaujatého, ale kompetentného historika a sociológa, profesora na troch univerzitách v Belgicku, ktorý sa dopracoval za všeobecne uznávaného znalca stredovekých dejín a v ich rámci za najlepšieho odborníka pre dejiny rehoľných rádoz onej epochy. Bol to prof. Léo Moulin (1909 - 1999). Osobne nezatajoval svoj laicizmus, agnosticizmus a ateizmus blízky panteizmu. Vstúpil aj do slobodomurárskej lôže, ale po určitom čase ju opustil. Vysvetľoval to tým, že často je to nevyhnutnou podmienkou pre postup v kariére na univerzitách, v žurnalizme, vo veľkých vydavateľstvách, lebo vzájomná pomoc „bratov murá-

rov“ nie je žiaden mýtus, ale je to stále aktuálna realita. V dlhom rozhovore s významným talianskym publicistom a redaktorom Vittorio Messorim v roku 1990 prof. Moulin vyhlásil: „Dajte za pravdu mne, starému nevercovi, ktorý sa do toho rozumie: Je to vrcholné dielo protikresťanskej propagandy, že sa jej podarilo vytvoriť v kresťanoch, a najmä v katolíkoch, akési zlé svedomie. Vstúpili do nich neistotu, ak nie priam hanbu za ich dejiny. Zúrivým nátlakom od reformy až podnes dokázali vás presvedčiť, že ste zodpovední za všetky alebo za takmer všetky zlá vo svete. Paralyzovali vás v masochistickej autokritike, aby neutralizovali kritiku toho, čo nastúpilo na vaše miesto. Feministky, homosexuáli, obdivovatelia a ctitelia Tretieho sveta, pacifisti, exponenti všetkých menších, disidenti a nespokojenci všetkých druhov, vedci, humanisti, filozofi, ambientalisti, animalisti, laickí moralisti - od všetkých týchto ste si nechali predkladať účty, neraz falšované, bez toho, či takmer bez toho, že by ste s nimi diskutovali. Nejestvuje historický problém, omyl alebo utrpenie, ktoré by vám neboli pripisovali. A vy, často neznalí vašich vlastných dejín, nakoniec ste to uverili, a tým ich aj podporili. Avšak ja, agnostik, ale historik, ktorý sa snaží byť objektívny, vám hovorím, že musíte reagovať v mene pravdy. Lebo často to nebola pravda. A keď aj niekde je niečo pravdy, ostáva tiež pravdou, že pri výslednom hodnotení dvadsiatich storočí kresťanstva svetlá veľmi vysoko prevážajú nad tieňami. Tak teda: Prečo z vašej strany nevyžadujete vyúčtovanie od tých, ktorí vám predkladajú účty? Azda boli lepšie výsledky toho, čo prišlo po tom? Uvedomujete si, z akých kazateľní skrúšene počúvate určité kázanie? Tá nehanebná lož o „temných storočiach“, lebo boli inšpirované vierou v Evanjeliá! Prečo potom všetko to, čo sa nám zachovalo z oných čias, vykazuje takú fascinujúcu krásu a múdrosť? Aj pre dejiny platí zákonitosť o príčine a následku.“

Ak takýto je názor nezaujatého, cudzieho v tom zmysle, že nepatrí ani do tábora kresťanov, ani medzi nepriateľov kresťanstva, ale kompetentného historika, - tak myslím, že my všetci by sme sa mali nad touto situáciou vážne pozastaviť a konať to, čo je našou povinnosťou: aby sme sa zbavili toho nám umele a účelovo nepriateľskou propagandou nainfikovaného strachu a prešli do odvažnej a dôslednej obrany zjavnej aj historickej pravdy.

MILAN S. ĎURICA

Teraz sa budem zaoberať najponurejšou a najzložitejšou časťou úlohy, ktorú som si vytýčil - obdobím mladosti, ktoré je plné pochybností a morbidností a vášni a ktoré, aspoň čo sa mňa týka, zanechalo vo mne už navždy istotu, že hriech objektívne existuje. Skôr než tak urobím, načím ešte vysvetliť jednu vec.

V otázkach náboženstva ma vždy zaujímali spory o najprovokatívnejších problémoch a napokon som zaujal stanovisko, ktoré samo o sebe bolo pre mnohých provokáciou. Zamítnul som svojich prívržencov a

GILBERT KEITH CHESTERTON

Z autobiografie

mnoho ďalších múdrych a rozvážnych ľudí tým, že sa zo mňa náhle stal kresťan, ortodoxný kresťan, a napokon katolíck hlásiaci sa k Rímskokatolíckej cirkvi. Za väčšinu skutočností, s ktorými tak vehementne nesúhlasia, sa však ani trochu nehanbím. Ako apologeta som pravým opakom apologetov.

Ako len človek môže byť, som hrdý na náboženstvo prameniace v pokore. Som nesmierne hrdý na katolícku vieru a zvlášť na tú jej zložku, ktorú druhí často označujú za poveru. Som hrdý na to, že som obmedzovaný prekonanými dogmami a zotročovanými mŕtvymi krédami (ako s obľubou opakujú moji priatelia novinári), lebo veľmi dobre viem, že práve heretické kréda sú mŕtve a že jedine múdra dogma žije tak dlho, až ju nazývajú staromódnou. Som veľmi hrdý na to, čo ľudia nazývajú klerikalizmom, lebo tento náhodný a zneužitý termín najlepšie dokladuje stredovekú pravdu, že ako v každom remese, i v kňazskom povolani, je nutné dosiahnuť absolútny vrchol, majstrovstvo. Hrdím sa tým, čo ľudia nazývajú zbožšťovaním Panny Márie, pretože práve mariánsky kult vniesol do náboženstva v najtemnejších dobách prvok rytierstva a účty k ženám, ktorú dnes oneskorene a chybné prezentuje feminizmus. Pýšim sa tým, že som ortodoxný v otázke tajomstva Svätej Trojice a tajomstva obete Svätej omše. Som hrdý na vieru v Sviatosť pokánia. Honosím sa vierou v pápežstvo.

Nie som však hrdý na vieru v Diabla.

Presnejšie povedané, nie som hrdý na to, že som Diabla poznal. Lebo túto známosť som nadviazal svojím vlastným pádom. (...)

Keď sa mňa alebo vlastne kohokoľvek iného pýtajú: „Prečo si vstúpil do Rímskokatolíckej cirkvi?“, prvá zásadná, i keď do veľkej miery neúplná odpoveď znie: „Aby som sa zbavil svojich hriechov.“ Pretože neexistuje iný náboženský systém, ktorý by naozaj hlásal, že sa vysporiadal s ľudskou hriechnosťou. Cirkev to potvrdzuje logikou, ktorá mnohých zaráža - že riadne vyznaný a skutočne oľutovaný hriech je ozaj zrušený. Že hriechník môže naozaj začať odznova, akoby nikdy nebol zhršil. A to ma rýchlo priviedlo späť k obrazom a predstavám, ktoré som spomínal v kapitole o detstve. Písal som tam o nepopísateľnej a nezničiteľnej istote v duši, že ony prvé roky nevinnosti boli začiatkom čohosi vzácného, možno omnoho hodnotnejšieho než čokoľvek, čo po nich v skutočnosti nasledovalo. Písal som o zvláštnom dennom svetle znamenajúcom čosi viac, než

svetlo obyčajného dňa. O svetle, čo v mojej mysli stále zalieva žiarou zrázne uličky v štvrti Campden Hill, odkiaľ som v dialke zazrel Krištáľový palác. Tak i katolíck po svätej spovedi naozaj vystupuje k onomu úsvitu na počiatku seba samého. Pozerá sa na svet novými očami a vidí, že Krištáľový palác je naozaj z krištáľu. Verí, že v tmavom kúte spovednice si ho Boh kratučkým obradom opäť pretvoril na svoj obraz. Stáva sa novým pokusom svojho Stvoriteľa. Stáva novým človekom - presne takým, akým bol ako päťročný. Stojí, ako som už vravel, v bielom svetle na vzácnom počiatku ľudského života. A

nedesi ho viac ubíhanie času. A aj keby bol už šedivý a chorý, stále by stal novým človekom - presne tak, akoby bol na svete len päť minút.

Nechem tu obhajovať doktrínu Cirkvi o Sviatosť pokánia a ani ešte ohromujúcejšiu doktrínu o Božej láske k človeku. Nepíšem knihu o náboženských sporoch - napísal som ich niekoľko a pravdepodobne ešte napíšem, ak mi v tom nezabránia moji priatelia a príbuzní. Pustil som sa do morbidnej a potupnej úlohy vyrozprávať svoj životný príbeh a mojou jedinou povinnosťou je ukázať, ako tieto doktríny vplývali na moje čítanie a konanie. Z podstaty tejto úlohy sa zaoberám najmä tým, ako doktríny Cirkvi prepojili celý môj život - tak, ako by to nedokázalo žiadne iné učenie. A najmä ako vyriešili naraz problém môjho detského šťastia a mladíckej zádumčivosti. Učenie Cirkvi u mňa zvlášť ovplyvnilo jednu myšlienku, a azda nebude príliš trufáľ nazvať ju hlavnou myšlienkou môjho života. Nemám na mysli doktrínu, ktorú som stále hlásal. Ale doktrínu, ktorú by som bol hlásal zo všetkého najradšej. Je ňou idea, že všetko by sme mali prijímať s vdáčnosťou a nepovažovať to za samozrejmosť.

Sviatosť pokánia dáva človeku nový život a zmieruje ho s celým stvorením. Nerobí to však ako optimisti, hedonisti a bezvereckí kazatelia o ľudskom šťastí. Za tento dar treba zaplatiť a je podmienený spovedou. Inými slovami, cenou tohto daru je Pravda, ktorú môžeme inak nazvať aj skutočnosťou. Teda pravdou o sebe samom. Pokiaľ je tento proces uplatnený iba na druhých ľudí, nazýva sa realizmom.

Začal som ako ten, ktorého by pesimisti označili za optimistu a skončil ako ten, ktorého by optimisti s najväčšou pravdepodobnosťou nazvali pesimistom. V skutočnosti som nikdy nebol ani jedným, ani druhým a nikdy som sa nezmenil. Začal som obhajobou červených poštových schránok a viktoriánskych dostavnikov, hoci boli nepekne. Skončil som kritikou moderných reklám a amerických filmov, i keď sú nádherné. Veci, čo som sa snažil povedať predtým, sú tie isté, ktoré vravím dnes a najhlbšia náboženská revolúcia v mojom vnútri ma len utvrdila v túžbe o hovoriť ďalej. A naozaj. Nikdy som nikde nevidel obe strany tej istej pravdy vyslovené naraz, až kým som neotvoril Katechizmus Katolíckej cirkvi a neprečítal tam slová: „Sú dva hriechy proti Nádeji. Opovržlivosť a zúfalstvo.“

Z anglického originálu
The autobiography (1936)
preložila Katarína Džunková

JOZEF PAUER

NA PRAHU JESENE

Nebo má umyté okná
a z topoľov žlté lístky do dlaní poľa padajú.
Vlak, ceruzka v prstoch poludnia,
neomylné kreslí
puklinu na tvári krajiny,
volanie skrytého života.
Z trnia eskadra vrabcov
zem do zeme, nebo do neba
vypína.

Vzdialenejšia.
Stále mi rastieš.
Tu, pod rukami, takými prázdny.
Tu, za očami, vo vrakoch spomienok,
vo vežiach pamätania.
Tu, v dierach a dutinách,
v prsti i hrdzi za rebrami.
Tu, v rozmedzí srdca a hlavy,
kde začína sa hudba.

V diaľke na kopci
dve lipy, ticho a bláznivo do seba
vetvami vpletené.
A nevidno vežu.
Len zvony zvonja.
Plnosť
zeme, neba.

NOC, KTOREJ KVET UŽ NEVYSLOVÍM

I

Zdvihla malíček k nebu
a ukázala na mesiac.
(Ten sen sa stratil. Ako dych.)
Zostalo ticho.
Druhou rukou naberala perly
z pretekajúcej amfory noci.
Zvony vetra roznášali vôňu
lístia a borovic. Na hladine jazera,
v dlaniach plných hviezd,
stretli sa nám tváre.

II

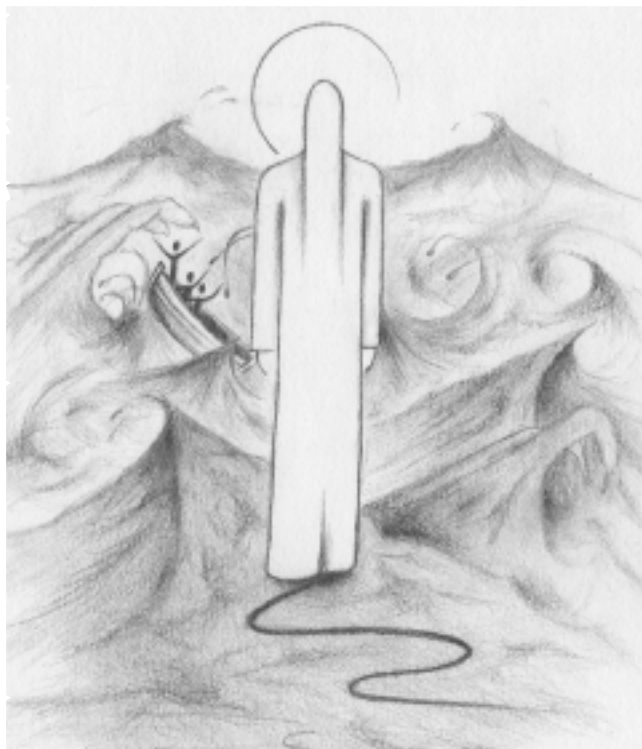
Striebristé telá bukov,
slová bez úst. Aulódia noci,
hlasy lesných víl a hboj.
Pohla perami: lúka divého maku,
kolíska skrytého ohňa.
Čistá ako perla, z ktorej vyšla,
ľahla si na breh priepasti,
kde práve teraz,

plný zeme,
mlčím.
Rýchlymi pažami
svetlo objalo tmu.

HOLÁ, ALE NEDOKONALÁ PRÁZDNOTA

Ako dážď
padá bolesť.
Ohýba ma,
hrá sa so mnou.
Hru, ktorú neviem
pomenovať. Ani hrať.
Ani zahatať.
Som napnutá tetiva.
Zadržím dych,
pohľadom kameňov
pozriem do neba.
Napriek všetkým vzývaniam
zostáva tam,
kde som ja.
Som jej plný.
Skrúca ma.
Hlinený pohár praská.
Čln na vlnách.
Biely dym, tma a jas.
A ona - moja bolesť, moja prázdnota.
Jediným krídlom zlomeným
ryjem do nej vodoznak.
A dážď padá
ako tma.

Ó, vysoké nebo,
za nízkymi oblakmi
vidím tvoju živú tvár.
A v jej kruhu premena.
Mramor na prach,
na oheň dážď
premieňa.
Let vtákov,
ticho,
súzvuk zunenia.
V zlome tohto prívalu
ďakujem ti, chválím ťa.

Kresba: www.ukrizovananeconalaskamilujemta.sk

Ako celé Slovensko, aj najstaršiu slovenskú knihu objíma
spásna Golgota

Najstaršou knihou na území našej krásnej vlasti, Slovenska,
je katolícka, po latinsky ručne napísaná bohoslužobná kniha -
Nitriansky evanjelistár, známy tiež pod názvami: Nitriansky kó-
dex alebo Selepčeniho kódex. Nitriansky evanjelistár vznikol
okolo roku 1083, pravdepodobne v benediktínskom kláštore v
Hronskom Beňadiku.

Je to veľmi vzácny poklad. Istotne aj preto, že je to starobylá,
ručne napísaná kniha, so skvostnou väzbou z prvej polovice 14.
storočia. Ale punc najväčšej cennosti dodáva Nitrianskemu evan-
jelistáru do jeho väzby vsadený relikvár z 9. storočia, zhotovený
v tvare nášho štátneho znaku - Spasiteľovho dvojkríža, ktorý ob-
sahuje neoceniteľne vzácne relikvie:

úlomky dreva z pravého kríža na ktorom bol ukrižovaný náš
Spasiteľ - Bohočlovek Ježiš Kristus a kúsok z plachty, do ktorej
bolo v hrobe zavinuté Vykupiteľovo telo.

Na vrchole relikvára, na kríži, tróni ukrižované Slovo. Pod
ním, z jednej strany stojí Patrónka Slovenska - Sedembolestná
Panna Mária a z druhej strany Pánov milovaný učeník, sv. apoš-
tol Ján.

Pohladi ni SLOVENSKEO, aká to nádhera, aký to prevelký poklad
sa ukrýva v tvojej najstaršej knihe, v Nitrianskom evanjelistári:

keď ho otvoriš, nájdeš v ňom Božie SLOVO (perikopy, t. j.
výňatky evanjelií), spočívajúce na Golgote, na dreve pravého sv.
Kríža, na ktorom bolo ukrižované Božie Slovo!

Prevzaté

z: www.ukrizovananeconalaskamilujemta.sk

KRISTE, ZMILUJ SA NAD NAMI

Ved' si to ty, ty brat náš z Getsemani,
čo hľadáš sem, čo žiari v týchto tmách.
Ty, ktorý všetku sklúčenosť a strach,
bolestné zdanie márnosti i rany,

ktorými zíva nezmierená vina,
si dávno, dávno za mňa do dna pil.
Tá ľútosť blen, tá suchosť černobyl',
čo chutnám včul', sú kvapkou tvojho vína.

A tys' ho pil za všetky pokolenia,
prieplastne sám, závratne nevinný.
Kiež sú aj moje čierne hodiny
výkupnou cenou nášho previnenia.

PANE, ZMILUJ SA NAD NAMI

Ty vidíš v nás, ty vidíš pred nás, ďalej
než dosnia najroztúženejšie sny
ciel zimničných, dej svetlý, očistný,
čo pracuje v nás ako vody v skale.

Ty vidíš v nás, ty tvoríš v nás i s nami,
najlepšie poznáš krehkosť nástroja.
Kiež, Pane meča, Pane pokoja,
oheň v nás nie je vzbĺknutím len slamy.

KRISTE, POČUJ NÁS

Keď nikto z ľudí na dosluch nám nie je
a hlas náš z hlbín volá za všetkých,
do zvonov prelej bolesť našich tich
a srdce striebrom huslí nech sa chveje.

Za stenou vedľa, nado mnou i zdola,
z tisícich ciel a z domov tisícich
modlitba stekajúca po líci
o zmilovanie z temravy lži volá.

SVÄTÁ TROJICA, JEDEN BOŽE
Hľa, chvíľa prečistého opojenia,
nad poľom, mestom doznel Angelus,
krik vášni tichne, hrôzy zdriemli už,
syn hlavu zložil matke na ramená.

Hľa, chvíľa detskej dôvery a ticha,
a zatiaľ na krok, na krok od hniezda
sa zažívajú čierne súhvezdia
a ľudská stopa čpavou sírou dýcha.

Tá chvíľa ako hrebeň vlny delí
dve prieplasti, a márne navzájom
sa stihajú. Tlie súmrak nad krajom
a z diaľky svetielkuje v okne cely.

ZMILUJ SA NAD NAMI,

keď vôkol i v nás starý svet sa rúca,
daj v láske spočinúť a blčať z líča.
Včul' u nás začína sa Májová...
Ďaleké, isté čaro domova!

SVÄTÁ BOŽIA RODIČKA

Dva razy svätá voda bohoplodná,
vyliata z brehov rieka ohnivá,
ako noc noci presvietená do dna
plnosťou, ktorou slnko ožíva,

oroduj za nás,

túžiacich k svetlu, s brvnom v oku z okov
súdiacich svet, čo bliká do cely,
vážiacich korisť krátkodobých rokov,
na vázkach tieňov mreží z ocelí.

SVÄTÁ PANNA PANIEN

Tri razy svätá voda zrkadlivá,
čo v Boha hľadiac, Boha počalas',
(jak ranná hmla vstal z teba a ťa skrýva,
na očiach ako rozpustený vlas).

ORODUJ ZA NÁS,

keď v biede svojej rozochvení celi
(tvár nám tým dlhým šerom oslepla)
sa tiesnime jak zimomravé včely
v neskorom žiali, v ohni bez tepla.

MATKA LÁSKYHODNÁ

Ty jabloň spásy nachýlená k deťom,
a v piesni rôs i v šume spodných vôd
zurčiaca ránom, obsypaná kvetom,
hoc dávno si už celá samý plod.

ORODUJ ZA NÁS,

keď túžime jak v žatvách suché studne
vyvrieť a napájať (ó, ty náš smäd),
keď hľadáme breh zaslúbený bludne
bez vesla, bez kormidla, bez plachiet.

VÁCLAV RENC

Loretánske svetlo

(úryvky)

MATKA OBDIVUHODNÁ

Jedenkrát matka jediného Syna,
na veky Eva, matka žijúcich!
Mlčaním hviezd sa v jednom hymne vzpína
tvoj víťazný smiech i hlas z hlbín tich.

ORODUJ ZA NÁS,

keď v krči s chvatom nedočkavých žencov
chceme zať bolesť žatvou nesväťou
(napáchla trpkou pýchou vydedencov,
hnev ujarmených je jej podstatou).

PANNA NAJMÚDREJŠIA

V kahanci srdca olej drahocenný
si zachovala na deň svadobný,
hviezdnatá hĺbka milujúcej ženy
iba raz pre veky sa rozodní.

V jediný pohľad sústredenia splna,
tvoj tichý dych je hudba spontánna,
a ona znie, tá nekonečná vlna,
v anténach duši živá fontána.

A ona znie, ozvena oceánu,
v ulitách našich utopených ciel.
I v mojej, keď si mi pokľakla k ránu,
prv než som pozdraviť ťa chcel.

ORODUJ ZA NÁS,

prebratých z nočných mór. Tvoj božský ženich
nech zrobia si z nás svoje pážatá,
a lampa naša nech i v pádoch denných
pre tvoje dielo je vždy zažatá.

Na všetko zabudnime okrem svetla,
vrhajúc sa do tvojej slobody,
ty lipa spevu, jar ti do žil vlietla,

nech tvoj kvet všetky včelstvá obrodi.

PANNA CTIHODNÁ

Zvolila si si údel a on teba,
ty krstná svieca v svojom zrození!
S istotou kráčaš nad prieplastou neba,
čo v tebe zhliada sa jak v prameni.

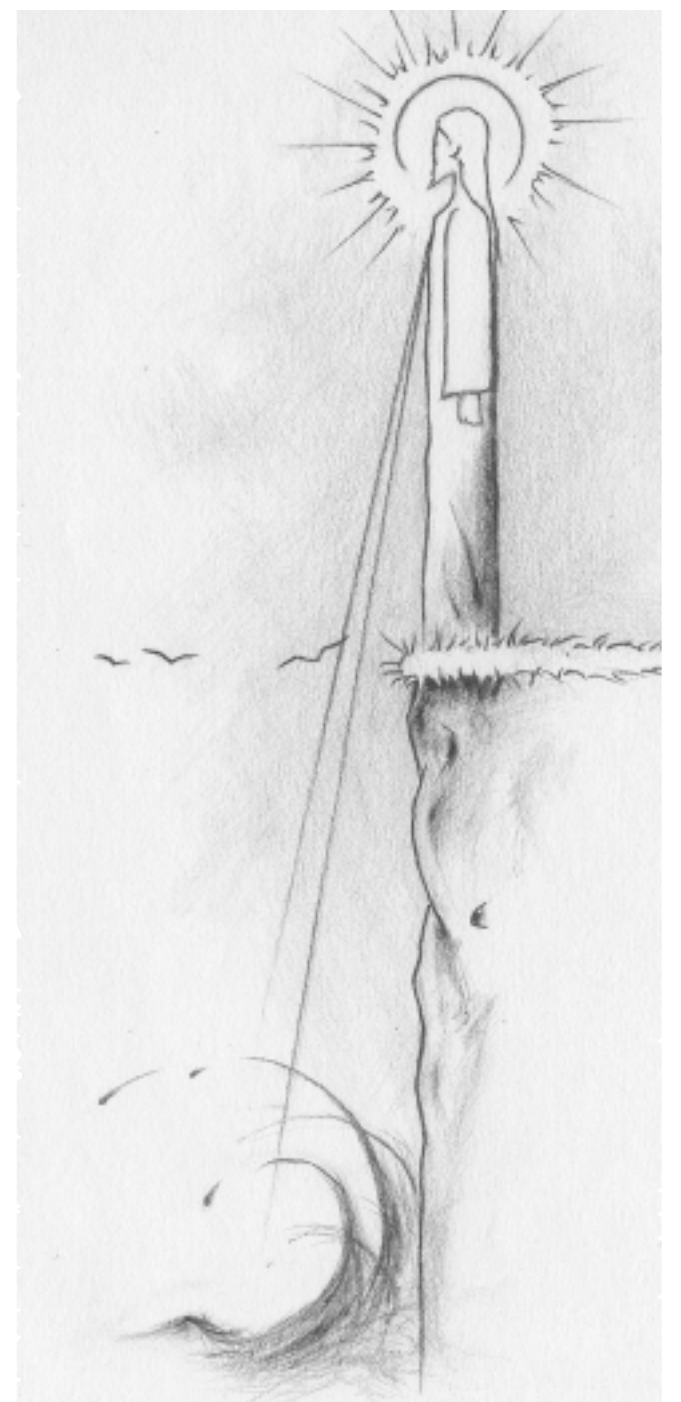
V závratnej rovnováhe držiš, Pani,
stebkami údov skrytých hlbín žiar,
že nepretrhnú hrádze pri stúpaní,
ani keď do Boha si vnáraš tvár.

ORODUJ ZA NÁS,

v prostote detí prijatý kríž, krídla
nech rozvinieme v mužnom zápase,
nech prerazíme svojich samôt žriedla
a zlejeme ich v piesni v stohlase.

RUŽA TAJOMNÁ

Od koreňov po kvapku rosy v kvete
voniaca Bohom večná letnička,
kde tvorcu svetov v stále mladom lete
vzývajú anjeli i pesnička.

Kresba: www.ukrizovanekonecnalaskamilujemta.sk

*ORODUJ ZA NÁS,
nech s tebou zahľadení k vysokosti
rukou i piesňou skyprujeme sad
svojich dní a tak v raste stavať mosty
nie seba, ale Boha vyspievať.*

*ÚTOČIŠTE HRIEŠNIKOV
Láska ťa, Matka, z kríža obvenila
materstvom novým jak dych dôverným,
krv nová z neho prúdi v našich žilách
a Boha viaže s nami a nás s ním.*

*Pastierka ovčích stád i svoriek vlčích,
ku nohám sa ti stelú vlny múk,
ty šepot útešný, keď všetko mlčí,
voňavý vetrik z podvečerných lúk.*

*Ty kompas v blúdení, čo do hmlí sklza,
kľučiarica srdca, slúžka Pánova,
ty úsmev, čo sa rozsvetuje v slzách,
v otcovskej izbe lampa domova!*

*ORODUJ ZA NÁS,
ranených tmou - a už-už zrodení,
z objatí - chtivých svetla v objatí,
ktorým sa zlato v rukách na prach mení,
len vyjdú z očarení dojatí.*

*Bozk, ktorým sme sa pripútali k zemi,
nech svojou vrúcnosťou sa prehori
do jasu, kde nik nie je hluchý, nemý,
kde z duše každý s každým hovorí.*

*Ak blúdime, nech blúdime len z lásky,
čo každej noci dá sa rozodniť,*

*a straty vráti v piesni jak zem klásky,
celostná celosť, hudba slova Byť!*

*POMOCNICA KREŠŤANOV
Spolupútnička Syna verná cestou
do nebeského mesta, vodkyňa
ohnivých krstiteľov, vierozvestov
matka a sestra, ohňov strážkyňa.*

*Rytierka, čo sa k porazeným skláňaš,
z premoženého robíš víťaza,
zástava srdca, za ktorou zem zrána
do nekrvavých bitiek vyráza.*

*Ty almužnička Ducha Tešiteľa,
správkynja pokladov si bezodných,
žiar vlievaš duši, čo sa rozhorela,
a srdcu pokoj tichý, úrodný.*

*ORODUJ ZA NÁS,
keď s úlisným dvojníkom svojho ducha
zväzame zápas z každej hodiny,
a dobývame z hlušiny a sucha
svetelné tóny pre spev jediný.*

*Keď kľiesnime si cestu za človekom
storočím strachu, lži a katastrof,
nádejou istí v tvojom lone mäkkom,
či horí dom, či padá na nás krov.*

*Ty si tu s nami v priestore i v čase,
ty si ten vlahý vietor z ranných rós,
keď žneme semä hudby v mnohohlase,
kedy a kde ty sama chceš, ho zloží.*

*Nám stačí počuť, že ten vietor vanie,
že v ňom je dych náš s tvojím veľpieseň,
nám stačí vedieť z viery tebou danej:
sen o kráľovstve svetla nie je sen!*

*Do pokolení z pokolení zvoní
jak príval vód a hrom a bleskov svit,
to prikladajú ústa milióny
k hladine hlbín, k sláve slova Byť!*

*Ó, byť a zniet' a v slnečnej žit' jari!
Ty jediná v nej žiariš vo vyhni.
Len zhromaždi nás, Matka, pri oltári
a v náručí nás k Bohu pozdvihni!*

*BARÁNOK BOŽÍ,
TY SNÍMAŠ HRIECHY SVETA
Videls' ju z kríža: mramorovo tichá,
smrteľná žena, matka vzkriesenia.
Slzy, čo prehltala vznešená,
vtekali do nej ako do kalicha.*

*Krv tvoja, tvoje slzy - ona kalich.
Váhavosť srdca, bezútešnosť malých,
strach zo života - tým ťa strácame.
Pre ňu, čo stojí, keď my zrázame.*

*ODPUŠŤ NÁM, PANE,
odpušť plač, ktorým mreže splietame si,
že nevidíme ani do nebies.
Sľub daný z kríža Dismasovi kriesei:
„Dnes budeš so mnou v raji.“ Raj je dnes.*

Preložil Štefan Sandtner

Zdalo by sa, že básnici vystupujú na pódiu dejín dôstojní a oslávení, uznaní a ovenčení, rozpoznaní svojimi súčasníkmi, ako to zažíval azda Kálidása, Háfiz, Vergílius či Shakespeare. Ale oni prichádzajú na tento svet a umierajú nepoznaní, nesúci kríž sebaobety a poníženia, kríž nenávisti okolitého sveta, ba kríž sveta samotného a jeho rany, keď básnik zachraňuje Vieru a Krásu ako matku, ako svoju česť a ako svoj rodný dom, ktorý podpálili výtržníci. Takýmto tichým a nepoznaným krokom prešiel po cestách zeme muž svätého života, básnik a kňaz don Štefan Sandtner, SDB. A nerozpoznané boli jeho kroky doslova - keď bol väzňom, po amnestii roku 1960 rampárom, vrátnikom a skladovým robotníkom a tajným kňazom prenasledovaným do pádu komunizmu a zamlčaným básnikom i potom.

Akú hodnotu má slovo, čo je to vlastne básneň, čím vyjadriť obrovský poklonu básnikom, ktorých verše vznikali za väzenskými mrežami. Takýto osud mala básnická skladba Loretánske svetlo, ktorú ešte pred svojim uväznením plánoval skomponovať český básnik Václav Renč, odsúdený na 11 rokov žalára ako „ľudu nepriateľský a antisocialistický živel“. Loretánske svetlo, monumentálna skladba v rozsahu vyše 1100 veršov, vznikla v českých a slovenských väzniciach roku 1955 a jej druhú časť dokončil básnik na slobode roku 1970. Václav Renč v tých najkrutejších podmienkach písal básneň rozvíjajúcu každý verš loretánskych litánií ako poctu Panne Márii a prosbu o odpustenie ľudských vín - skladbu až nepochopiteľne krásnu a predstavujúcu územie slobody, absolútnej čistoty, nádeje a neba, ktoré bolo väzňom odopreté. V stavoch poníženia a beznádeje vznikla básneň o tom najkrajšom na svete - o Matke Božej. Básnik si skladbu zapisoval do vlastnej pamäti, šírila sa z

Nie seba, ale Boha vyspievať

Loretánske svetlo v preklade dona Štefana Sandtnera

väznicu do väznice a napokon z väznice na slobodu. K básnikovi Štefanovi Sandtnerovi sa dostala na Mirove recitáciou od spoluväzňa, kňaza S. Ledabyla. Štefan Sandtner sa básneň, ako neskôr sám napísal, „premodlil“ do slovenčiny. Raz si z nej zapísal na akýsi papierik desať slov - za čo bol potrestaný desiatimi dňami korekcie. „Takú hodnotu malo vo väzení napísané slovo. Za slovo sa platilo dňom. Korekcia bolo väzenie vo väzení, väzenie na druhú, väzenie umocnené väzením. Ale aj za to chvála Bohu. (...) Desať dní v kazemate o chlebe a o vode, ale aj o slove. Chlieb sa predsa láme, aby sa nezlomil človek.“

Takouto podivuhodnou cestou sa vo viacerých variáciách dostala ústami spoluväzňov na denné svetlo básnická symfónia skladajúca sa zo štyroch viet (Samota, Pieseň, Púť do kráľovstva svetla, Kráľovstvo svetla), z Predspevu o domove a zo záverečných prosieb k Baránkovi Božiemu s názvom Dospev o domove. V slovenskom preklade sa text stal žeravou básnickou výpoveďou, hudobnou, čistou, hlbokou, silnou aj jemnou zároveň; v podobe, v akej sa ho do rodného jazyka premodlil Štefan Sandtner.

V úvodnej i záverečnej časti skladby rezonuje motív domova - domova skutočného i domova nebeského. V prvej vete Samota najviac zaznieva motív mreží a ciel: „na väzkach tieňov mreží z ocelí“, „v ulitách našich utopených ciel“. Básneň je akoby zborovou piesňou za všetkých uväznených, označovaných ako „ranení tmou“ alebo „tí, ktorým dosiaľ nezlomili hlas“. A Václavovi Renčovi hlas

nezlomili a zostal na takej veľkej mravnéj výške, že v básni nežiali nad vlastným osudom, ale prosí Matku Božiu o odpustenie vín za celé ľudské pokolenie, i za väzňov:

*A vypros viacej, ako dúfať vieme,
čo sme svoj rod i cestu zapreli,
my, pokolenie pyšné, hluchonemé,
čo pokoj hľadá a nie výstrely.*

V tretej a štvrtej vete, ktoré odkazujú na kráľovstvo svetla, je Panna Mária v litániách oslovovaná ako kráľovná anjelov, kráľovná nanebovzatá, kráľovná posvätného ruženca, kráľovná vesmíru či kráľovná mieru... Práve motív koruny Renč prepojil s oslovením Panny Márie ako korunnej svedkyne Ježišového života a života trpiacich. Pozrime sa, s akou jemnosťou a invenciou prebásnil túto slohu Š. Sandtner: „Ó, kráľovno tých svedkú jásajúcich, / svedkyne korunni až po sám kříž! / (zpívajú v hymnech, krouží v holubicích, / tušice zrakem, co ty srdcem zříš.)“ „Tých jásajúcich svedkov panovníca, / korunný svedok, hlasný ako spiež! / (Spievajú v hymnoch, krúžia v holubicích, / čo tušia zrakem, Ty to srdcom vieš.)“ Sandtner prekladá Loretánske svetlo verne, a pritom mu v slovenčine dáva novú podobu, a tak sa básneň stáva autonómnym dielom, jednou z najkrajších mariánskych básní v slovenskom jazyku. Nazrime opäť do originálu a prekladu: „I na smrť jako k tanci jdou, ó Panno, / tušice nad ní, co Tys viděla; / kanout - jak píseň po vítězném ano - / jásavou slzu z očí anděla.“ „I na smrť idú ako na ples z tanca, / tušiac, čo nad ňou Ty si videla:

/ tiect' - ako pieseň po víťaznom Staň sa - / jasavú slzu z očí anjela.“ Alebo tieto nanovo do slovenčiny premodlené verše: „Odpusť nám pláč, jímž zhušťujem své mříže... / učíň nás bratry Dismasova kříže...“ „Odpusť plač, ktorým mreže splietame si... / sľub daný z kríža Dismasovi kriesei...“

To, že Václav Renč komponoval Loretánske svetlo ako štvorvetovú básnickú symfóniu s predspevom a dospevom a že k veršom pristupoval ako hudobnému dielu, svedčí celá skladba svojou melodikou, aj pojetím poézie ako hudby a piesne ako najväčšieho vyvrcholenia ľudského života: „pieseň - ten rytmus večna v rytmoch každodenna“, „pieseň - to je Božia vlast“, „tam, kde je všetko už len číry spev“.

Matka Božia je v Loretánskom svetle oslovovaná tými najkrajšími prívlastkami: „Ty jabloň spásy nachýlená k deťom; ty kompas duší, strelka do výšok; zbrojárka pravdy večnej; voniaca Bohom večná letnička; slnečnica z brázd raja predurčená; pani studničiek; Ty milosrdný spánok v nociach stenu; pani kopáčov prvých z Božej vinice; Ty popoluška, Božia katedrála; Ty, ktorá už len tým, že svietiš, naberáš z hlbín plným čereňom...“ V jednom z veršov básnik Pannu oslovuje: „zvolila si si údel a on Teba“. A toto oslovenie platí aj o všetkých uväznených a trpiacich, o prenasledovaných, ktorí si pred všetkými výhodami sveta a uspokojovaním vlastnej vôle zvolili Krista. A ich samotných si zvolil údel verných a trpiacich, aby ich napokon mohol premeniť na oslávených v kráľovstve Božom.

Loretánske litánie sú samy o sebe veľbáňou. Václav Renč ich podobne,

ako sa v stredoveku ku veršom z omšového ordinária pridávali trópy rozvíjajúce každú sekvenciu, obohatil o ďalšie verše, rozvíjajúce v jednej až šiestich slohách oslovenia Matky Božej alebo Baránka Božieho.

Panna Mária je v jednom z oslovení v litániách nazvaná Príčinou našej radosti. Geniálna básneň Václava Renča a geniálny preklad dona Štefana Sandtnera sú svedectvom, že došlo k mystickému naplneniu týchto slov. Panna Mária bola naozaj príčinou radosti za mrežami, i mimo nich, bola pre väzňov všetkým, čo nemali - bola domovom, matkou, radosťou, útočiskom, najvyššou krásou a nádejou.

V útlej a literárnu vedou takmer premlčanej knižke Loretánske svetlo máme jednu z najvzácnejších básní. Básneň, ktorá prekračuje hranice literatúry, ako ju vnímame v konvenciách, v pomýlenom svetle kultu autorstva a publikácie. Básneň venovaná Matke Kristovej v tej najväčšej bolesti a ponížení. Básneň písaná len do pamäte a šírená len recitovaním vo väzenských celách. Básneň, za desať slov ktorej zaplatil don Štefan Sandtner desiatimi dňami korekcie. Václav Renč a Štefan Sandtner tak pozdvihli literatúru ponad všetku márnosť sveta a naplnili lásku k poézii a potrebu poézie na absolútne maximum. A ak don Štefan Sandtner ukončuje doslov k prekladu Loretánskeho svetla slovami: „Človek azda len jachce ako Jeremiáš, keď hovorí: Aaa, Pane, neviem hovoriť“. A preto odpusťte človekovi, ktorý sa opovážlivo pustil do takej zodpovednej roboty. Pane, nauč nás modliť sa.“ - nám neostáva nič iné, iba pokľaknúť pred obrovským básnickým a mravným dielom a povedať: Pane, odpusť nám, že zneužívame slová a premieňame ich na márnosť. Panna Mária, patrónka našej vlasti, odpusť nám, že Ťa nevieme milovať tak a že Ťa nedokážeme ospievať tak, ako to dokázali básnici vo väzení...

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Slovo poctivosť nechajme základu ľudského prežívania - rozmnožovaniu, presnejšie povedané, čo znamená poctivosť a vernosť pre fyzicky a duchovne zdravý rod v úplných šírkach a hĺbkach života. Poctivosť a vernosť sa „dajú stratit“, ale nikdy znova získať!, teda napraviť voči partnerovi aj voči potomkom. Voči sebe z milosti Pána vyspovedaním sa. Deti sú z nevery rodičov nešťastné. Ešte okolo roku 1955 bolo v novinách, že policajt v Paríži na ulici pokutoval párik za bozkávanie sa. Aj kultúra vrátane umenia ochraňovala poctivosť a vernosť. Ukazovala a dokazovala, že poctivosť a vernosť sú základom rozvoja ľudstva. Dnes podporuje skoro otvorene opak. Preto o poctivosti a vernosti aj o intímnosti treba hovoriť osobitne a pre ostatné oblasti života používame iné pomenovania vzťahov a konaní: statočná práca, úprimné želanie a žičenie, citlivé nažívanie, mať snahu byť statočný a pod.

AKO KAŽDODENNOSŤ NAPŔŤAŤ DOBROM

Podľa evanjelia chudobní v duchu sú tí čo netúžia získať schopnosti a možnosti pôžitkársky svetsky žiť, ale žiť a pracovať „aj“ pre ostatných. Vzorové tak na tomto svete žil Pán Ježiš. Ani ostatné náboženstvá a ani ateisti nevyznávajú telesné pôžitky ako cieľ života. V roku 2000 bolo na svete zo 6 miliárd ľudí len 768 miliónov bez vyznania a 150 miliónov ateistov.

Boh, ako Láska stvoril pre človeka - ľudstvo „nekonečnú“ krásu a v človekovi túžbu po kráse a len tá robí človeka šťastným. Krásny je úprimný úsmev, úprimná vďaka, úprimné pohľadanie, úprimné pozdravenie a odzdravenie atď. Všetko úprimné je krásne a prináša šťastie. A nahradíme slovo úprimný slovom povinný: povinný úsmev, povinná vďaka, pohľadanie, pozdravenie a odzdravenie atď. a krásu sa „stratí“. Ani povinný pohľad na rozkvitnutú lísku „nevidí ju krásnu“. Čo to je? Pomôžme si láskou. Z lásky vyvierajú všetky čnosti, všetky dokonalé, teda skutočne dobré. Žiadna povinnosť, vykonaná celkom stotočne nedokáže to, čo konanie z lásky, hlavne keď je konanie aj prijímané láskou, láskavo. Láska spočíva, je v slobode rozhodovať sa konať dobro. Je rozhodnutie vôle žiť a konať pre iného bez protihodnoty. Celé stvorenie je nastavené konať dobro a človek má dar lásky, konať z lásky. Rozumom a ostatnými schopnosťami sa rozhodnutie vykonáva a svedomím sa konanie kontroluje v zmysle statočnosti. Láskou sa najviac „podobáme“ Pánovi. V nebi sa budeme večne tešiť z krásy, povedal pán farár raz v kázni v Modrom kostolíku.

OBZRIME SA DO MINULOSTI

Mysliteľ Sokrates žil v rokoch 469 - 399 pred.Kr. a zanechal nám štyri dôležité tvrdenia - pravdy v rozvoji človeka a spoločnosti:

1. Nad človekom je Nieкто dokonalejší.

2. Nad všetkým je morálka. Človek má vnútorný hlas - svedomie (dajmonión), ktorého núti konať dobro a len konanie dobra robí rozvoj človeka a spoločnosti a prináša šťastie.

3. Výsledky vnímania a výsledky myslenia treba spresňovať v dialógu, dialógom. Pravý poznávací aj poznatky šíriaci dialóg predpokladá rovnako silný záujem oboch aktérov dialógu spoznať úplnú pravdu o tom čo hovoria, čo to je a prečo to je.

4. Dialóg vyžaduje presné definovanie pojmov - slov, ktorými sa výsledky vnímania, myslenia a dialógu vyjadrujú.

Neúplne definované pojmy znepresňujú rozumové procesy, aj zmyslové vnímanie a najviac odovzdávanie a šírenie poznatkov, teda celú komunikáciu v spoločnosti. Preto Sokrates

veľmi prízvukoval nutnosť presne definovať pojmy definovaním obsahu a rozsahu každého pojmu. Čím väčší obsah - dlhší text, tým menší rozsah, počet elementov. Možno predpokladať, že keby sa Sokratove požiadavky realizovali, mali by sme len mená prvkov, bez prídavných mien a slovesá, bez prísloviak. Tie a ďalšie obdobné časti jazyka „vznikli asi na nerobenie dobra. Postupne omylom, neschopnosťou až zlomyselnosť skryte postavila proti

tie rozhodujú v konaní a preto konanie jednotlivca je v detailoch jedinečné, často až neuveriteľne „dokonalé“ v zmysle kladnom, žiaľ aj zápornom, teda diabolské.

POSTAVENIE LÁSKY V SPOLOČNOSTI

Pokračujeme v úvahách charakterizovaním postavenia lásky a morálky v spoločnosti a v konaní človeka. Skúsenosti preukazujú, že láska aj morálka konajú

Čo nám zanechal Sokrates

dobru zlo. Úmyselným zlom predmet alebo prejav jestvovania zaniká. Preto Benedikt 16. tvrdí a dokazuje, že zlo ako samostatné súcno nejestvuje. Zoberme si slovo pracovať na poli, dorábať chlieb a pracovať na výrobe zbraní, na príprave atentátu, vojny, potratu atď., to by sa malo vyjadrovať iným, skôr odporným slovom. Alebo v týždenníku Týždeň bol v roku 2006 text: „Bude trvať ešte roky, kým pochopíme, že nie práca zamestnancov, akokoľvek poctivá, ale nápad a zodpovednosť majiteľov je kľúčovou podmienkou odstraňovania chudoby“ To je horšie, nežľudskejšie ako diskriminácia aj ako kastovanie ľudí. Potom sa nečudujeme, že ľudstvo ešte neodsúdilo kradnutie hmotných hodnôt a ničenie duchovných hodnôt kolonizátormi. Celej Amerike, Austrálii a Oceánii, väčšine krajín Afriky a časti krajín Ázie nanútili jazyky kolonizátorov. Občania časom stratia kontakt s históriou, stratia históriu a tým historickú identitu.

Na pohrebe Mandelu sa zišlo veľa rôznych politikov a bola tam možnosť vyzvať kolonizátorské krajiny priznať zlo kolonizácie chudobných krajín. Žiaľ nestalo sa. Ani náš neutrálny zástupca na pohrebe túto možnosť tam asi necítil, keďže po návrate z pohrebu redaktorom povedal, že nechápe prečo tam z Európy nikto nerečnil. Nuž preto lebo Mandela „bojoval“ proti kolonizátorom z Európy. Možno lepšie odhadol situáciu český politik, lebo keď počul, že zomrel Mandela zareagoval: Ty vole zomrel Mandela, kto tam pôjde - pújde! Ved' ešte po vojne predseda vlády Británie vyhlásil, že nad ich ríšou slnko nezapadá. Áno, veľa krajín získalo nezávislosť od Británie až po vojne: India, Pakistan a Bangladéš v r. 1947, Barma a Srí Lanka 1948, Bhután 1949, Malaisia 1957, Cyprus 1960, Kuvajt 1961, Katar a Omán 1971. Británia má „malé“ kolónie aj teraz. O kolóniu Falklandy v J. Amerike vznikla v r.1982 skoro vojna s Argentínou. Teda kolonializmus tzv. vyspelé štáty považujú za normálnosť a morálnosť. Potom mysliteľia hľadajúci zmysel života, pravdu a spravodlivosť sú ničím, škoda ich knihy študovať.

Nebudeme pokračovať vymenovávaním prejavov nemorálnosti. Možno veľký Sokrates chcel len nepriamo povedať, že treba viac vychovávať ako vzdelávať, lebo morálnosť sa dosahuje len výchovou, nie zákonmi ani príkazmi a zákazmi, pretože každý človek je iný, má svoje vnímanie, záujmy, ciele, spôsoby konania a pod. a to všetko sa musí rešpektovať, lebo ako sme už uviedli vyššie, každý človek má slobodnú vôľu a svedomie a

zásadne vždy morálne a obidve sa prejavujú čnosťami, čnostným životom. Keď zohľadníme vieru Sokrata v Dokonalejšiu bytosť ako človek, potom aj Sokratova morálnosť vychádza z viery a to z viery v „ľudskú nadprirodzenosť“, teda rozdiel je vo viere. Kresťanský Boh je Láska schopná „všetkého“. Je milosrdná, milosti plná, obetavá a je schopná dať šťastie tu i na druhom svete. Sokratova vyššia bytosť ako človek je vyššia - väčšia len ľudskými schopnosťami - mohucnosťami. Preto aj jeho viera / a potom aj morálka / mohla mať len ľudské vlastnosti a dimenzie. Taká viera nevedla k bázi, ktorá vedie k napodobovaniu Božej lásky. Sokratova vyššia bytosť je dielom jeho duchovna. On milosť a milosrdnosť v sebe mal rovnako ako kresťan, ale ich nedefinoval a potom ani nepreniesol do predstavy o vyššej bytosti. Ved' aj v Starom zákone platilo, oko za oko, zub za zub a nie milosrdnosť ani láska k bližnému. K lepšiemu pochopeniu nám pomôže skutok lásky Matky Teresy z Kalkaty krátko po vzniku jej rehole. Na smetisku našla zaživa smetím zahrabanú starú ženu. Doniesla ju do domu začínajúcej rehole. Obriadila ju a určite aj trochu nakŕmila, starena ožila a povedala záchrankyni, že ju na smetisko zahrabala dcéra. Starena zomierala s úsmevom na tvári. Matka Tereza robila také skutky z lásky ku Kristovi a jej reholné sestry v tom pokračujú / a všetci kresťania ju napodobňujú/. Pre najbiednejších z biednych majú ústavy vo všetkých svetadieloch, vo vyše 100 krajinách, chudobných aj bohatých. V USA skoro 10, v Indii už vyše 160 ústavov, všetko z darov, tiež prejavov lásky. Taká je „globalizácia“ na princípe lásky.

Na vytvorenie predstavy o ústavoch uvedieme, že ústav v Kalkate:

- sa stará asi o 300 chorých a podvyživených detí,
- v ambulanciách ošetrí 1000 - 1200 pacientov týždenne,
- zdravé deti majú izby, miestnosti na vyučovanie aj na hranie,
- kuchyňa pre cudzích varí pre 1000 ľudí denne a jedlá aj roznášajú, má miestnosti na rozhovory so záujemcami o adopciu detí a robí iné skutky lásky.

Dodajme, že India má už vyše miliardy obyvateľov, viac ako Severná a Južná Amerika spolu. Európa má cca 700 miliónov.

ZÁVERY UVAŽOVANIA SÚ JASNÉ

1. Morálke podľa Sokrata chýba napodobňovanie Božej lásky. Toto napodobňovanie prináša bližným „väčšie“ dobré skutky ako pohanská morálka, ktorá vyplýva z viery vo vyššiu bytosť. Úprimnosť pohanskej morálky uprednostňuje“ pohanov

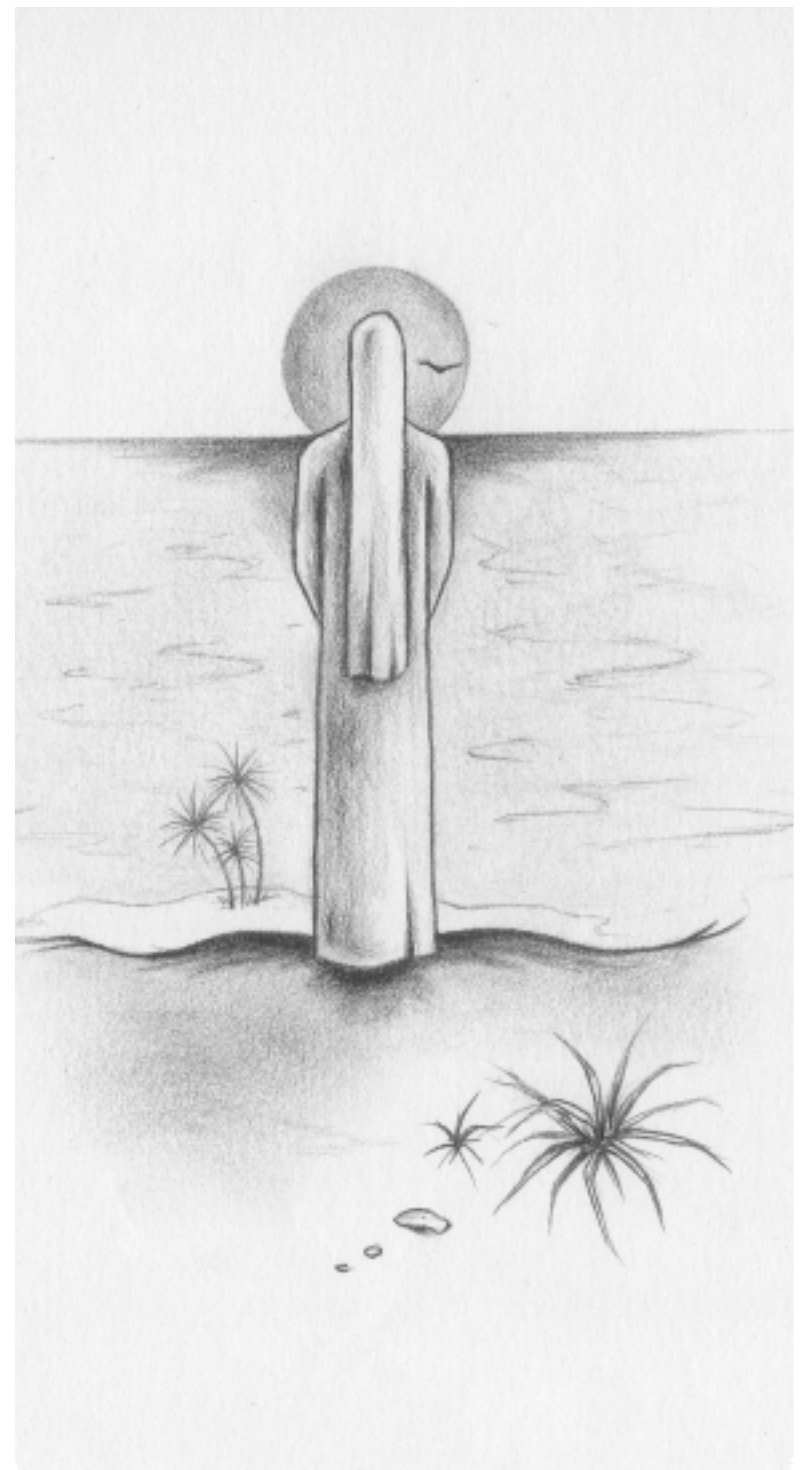
pred vyvoleným národom v dosahovaní Božieho kráľovstva. Na viac miestach v evanjeliách sú nomenutia Židom, že na ceste do Božieho kráľovstva ich predbehnú pohania.

2. Je zrejmé, že pohanské Sokratove tvrdenia: „jestvuje bytosť nad človekom“ a „morálka je nad všetkým“, sú výsledkami poznávania a myslenia, teda rozumu a nie Zjavenia ako viera Židov a kresťanov. Táto „pohanská

tujú Sokrata. Éra socializmu ukázala, že bez viery a bez lásky sa nedá tvoriť sociálne spravodlivá spoločnosť. Tento fakt treba využiť v evanjelizácii zameraním pastoračie na pozdvihnutie chudobných, ktorých je stále viac, lebo hmotné statky zhŕňajú ľudia bez viery. Svätý otec František evanjelizáciu chudobných začína.

Ešte pripomeňme, že vzor evanjelizácie bol na Golgote a platí! Pod krížom stáli ženy a apoštol Ján. Tito verili a milovali Pána Ježiša. Vedľa stála popravná čata, vojaci - pohania a farizeji - obžalobcovia, predstavitelia farizejskej „spravodlivosti“. Oni vedeli najviac o mesiášovi - Ježišovi a neuverili. To je príklad, keď pýcha, opak bázne, zatieni aj rozumové schopnosti. Pohan stotník uveril a vyznal: „naozaj to bolo syn Boží“ a vošiel do histórie ako kladný jav, príklad. Farizeji, farizejstvo naopak, vošlo do histórie ako najväčšie zlo po ironizovaní bližného. / Len farizejstvo mohlo zabiť Pána Ježiša /. Hriešnik lotor uveril a napomínal - evanjelizoval druhého lotra a v pokore, kajúcnosti a nádeji prosil Pána Ježiša: „Ježišu, spomeň si na mňa keď prídeš do svojho kráľovstva“. Jeho viera bola čistá a silná. Potvrzuje to odpoveď Pána Ježiša: „ešte dnes budeš so mnou v Raji“. Tým Spasiteľ spečatil čo vyhlasoval: „hriešnikov som prišiel zachrániť“, aby sa obrátili a uverili v Boha. Viera v Boha a dobro bola aj mimo vyvoleného národa, lebo túha po večnosti je v človekovi a to sme chceli ukázať v našom uvažovaní. To dokazujú aj spovede „malých aj veľkých bývalých“ komunistov pred smrťou.

ĽUDOVIT URMINSKÝ

Kresba: www.ukrizovananeconalaskamilujemta.sk

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

PROCES

2. decembra 1946

Začal sa súd. Plno žurnalistov po chodbách a okolo. S prezidentom ide jedna skupina, so mnou druhá. Napnutie na tvárach. V čiernom oblečení, sviatočne, i obhajcovia i obžalobcovia. Prišiel ku mne dr. Šujan so slovami, že začiatok: obhajcovia prezidentovi podávali sťažnosti o zaujatosti predsedu, atď. K tomu som sa nepripravil, ale čo má ráz vecný - dodá nám.

- Stavu áno, že ten a ten?

- Áno. Československý štátny občan.

Prezident trochu čakal. Ja som sa cítil akoby niekto tretí. Nijako ma nevyrušilo, čo sa dialo okolo.

3. - 4. decembra 1946

Vypočúvajú prezidenta. Ja tu v cele čakám..

14. decembra 1946

Už i ja som bol (vypovedať). Častejšie sú povolené návštevy mojej ženy. To je dobre.

21. decembra 1946

Tu bol obhajca. Priniesol dobré správy.

21. decembra 1946

Od Martušky (v balíku, alebo osobne?) Hymny I. - II. v Silanovom preklade, Vercors Mlčanie mora, André Maurois Tragédia Francúzska. Od Dr. Kšiňana Chesterton: Bludári, Zoščenko: Psi Čich, Mommsen, Diktatori, R. Kourek Svet žaluje, Z. Smelásek Od Mnichova, Weinfurter Malá brána (túto vrátiť nečítanú a poradiť, aby ju zničil), L. Bloy Úvahy lasalettské.

22. decembra 1946

Spoved', rozhovor s obhajcom.

23. decembra 1946

Sv. prijímanie v kostolíku. Oddelení, stráži osobitne, ale ... toho vtedy ... Krásna chvíľa. - Napoludnie okolo 11. hodiny Erzika a všetky deti i Jožko z Medera. Vianočná nálada dobrej vôle, dôverivej. Odchádzali spokojne. Boli vari hodinu. Obrázky. Pôjdu na polnočnú, aby som myslel na to. Deti Paľko a Romko mi prisľúbili, že na pár dní pôjdu do Medera. Romko trochu zle vyzerala. Martuška mala novú, veľmi vkusnú kabát, jednoduchú, ale takú, že som to zbadal a dobre mi bolo všimnúť si toho. Paľko ešte so zlým zubom. Vojtkovi sa čosi stalo, ale len trochu bol mokrý! Darinka mi vyspevovala - trocha nádchavá. Prisľúbili pod stromčekom i mne spievať. A Erzika so staršími vypit' pohár na moje zdravie. Jožko z Medera dobré veci. Mama sa drží. Mederáci tiež. Doniesol zabíjačku. Sú nadšení, že sa nedáme, ale mal slzy v očiach pri odchode.

24. decembra 1946

Štedrý deň. Včera som mal návštevu - Erziku, dnes obhajca. Akosi nefungovalo to so zvoncom, museli sme obchádzať budovu súdu. Plno žandárov, patroly ani na fronte. Opoludnia o štvrté odrazu: do kostolíka väznice! Bola svätá omša. Celkom nečakaná, tým väčšia radosť. Pristúpil som k svätému prijímaniu i dnes. K večeri veľký koláč, jablčka a čaj. Pristrojil som si stôl obrúskom s menami E. M. P. R. D. V. a na ňu fotografie, salonky, dar od Martušky.

Milá vec sa stala. Po návrate z kostola bolo nariadenie, že prezrieť každého. Zostavili sme sa každý v dverách svojej cely a tak robili osobnú prehliadku. Ale aspoň pri tejto príležitosti sme sa mohli všetci „národnými väzňami“ - totiž väzňami „Národného súdu“ vidieť a kývnutím hlavy, očí si blahoželat' k sviatku. A druhá vec: strážnici sa akiste zložili, aby nám každému dali balíček. Srdece! Slovenské srdce! Myslím na mojich, šťastný, spokojný, lebo cítim, že i oni sú po návšteve minulej uspokojení.

25. decembra 1946

V kostole - nečakane. Pravda, za veľkých a komplikovaných bezpečnostných opatrení, ale ešte i tieto opatrenia sú milé, keď sú spojené s vianočným kostolníkom väzníkov.

Vianočné stromčeky sú vedľa oltára z dvoch strán. Za nimi usmievať sa anjeli. Spev - silný, chlapy. I dievčenskú hlasy počuť, ale stratené. Prezident a Štefan Tiso majú dobrý hlas pre vianočné piesne. Milá kázeň - o ľudskom srdci. K prijímaniu pristupovali doktori, akademici i takí, čo boli napríklad vo Francúzsku v českosloven-

ských légiách (dr. Staško), videl som i dr. Škarbu. I dvaja - traja na smrť odsúdení, ale očakávajúci milosť alebo popravu (poslanec Steinhübel, dr. Starinský).

Večer ako včera milé prekvapenie. Keď všetko stíchlo, mne ešte nechali svetlo a pri čítaní Chestertona Omar a posvätné víno - odrazu mi priniesli šálku - traja strážcovia z národnej bezpečnosti aj s veliteľom. Pekné, srdečné.

Zamyslený - predstavoval som si mojich. Vo väzení len jedno okno svieti. Aké to býva vidieť osvetlené okno, ale nie väznice. V dedine, v lese, v zime. Za oknom deti, žena. V jednej izbe pri stromčeku. No - mne je nie zle. Až veľmi, veľmi dobre. V duši, v srdci pokoj, svetlo. Také vianočné. Srdece ku každému dobré. Myslím si, že sa už nikdy nebude vedieť hnevať - aspoň vážne a dlhšie - a nikdy v ňom nebude nenávisť k ľuďom. Takýto pocit mať - nuž či treba krajších Vianoc!

26. decembra 1946, Štefana

Keby sa Štefan nebol modlil pri ukameňo-

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

vaní a cirkev by nemala Pavla ... Že by náš boj, naša vec bola stratená len preto, že sme vo väzení a kameňovaní? Naopak! My všetci sme silnejší - a naša vec nikdy nebola taká silná! Dávali mi otázky - tuším Raša - že slovenský štát krachol... Bolelo ma, že slovenský človek môže hovoriť takto. V slovenskej reči vyslovil slová, i keď v otázke - o krachu slovenského štátu! Nuž, úžasná vec. Bolelo ma to a bolí. Neodpovedal som priamo, ale nezabudnem na to, ako ma zasiahli tie slová - nie že by v nich bola pravda - veď o tom ani reči nemôže byť - ale že o slovenskom štáte tak sa hovorí. I ja som mohol odpovedať otázkou, ktorú si dávali protivníci naši medzi sebou o príčinách „krachu povstania“, ale ja by som to nevedel urobiť. A predsa je v tom rozdiel! Slovenský štát, to je čosi tak veľkého, že v nijakej vojne nemôže byť zničený - iba keby bol celý národ vyhubený. Môže byť obsadený, národ môže byť podmanením oslobodený. Ale to je nie ani sloboda - a možno ani nie podmanenie. Azda prestávka medzi dvoma dejstvami štátneho života. No nie koniec a nie „krach“! Pri povstaní vydržali to vari päť - šesť týždňov, hoci, na základe rozkazov, o ktorých sa predpokladalo, že idú z vlády - dostali do zbrane vari 70 tisíc mužov a okrem toho mali zo 10 - 15 tisíc ruských, francúzskych, maďarských, českých, atď., partizánov popri slovenských a židovských. No a - tak rýchle a temer bez bojov skončilo sa to povstanie. Či som i ja mal dávať otázky o krachu a nechať všetko na Nemcov? Predseda rétoricky poznamenal intervencie - to bola aká vláda a štát... Nie, to bol front. Boje ozrutných cudzích armád pritiahnuté na slovenskú pôdu. A naše práce boli zachraňovaním slovenskej veci. Mohol som i ja odísť do lesa alebo schovať sa v meste - dedine. Dnes by som mal poľahčujúcu okolnosť. No - to by bol práve jediný môj zločin! A to by bola smrť desať tisícov, ktorých som zachránil.

List od mamy a brata. Napoludnie Erzika s deťmi a sestra Rozka so švagrom. Dobrá návšteva. Deti s darčekmi. Marta bola akási vážna.

27. decembra 1946

Vypočutý v pojednávacej sieni vo veci Málek ako svedok. Videl som, že i dr. Danihela predviedli.

28. decembra 1946

Erzika nečakane prišla i dnes. Až sa bojím, že táto доброта a dobrotivost', ktorú si nijako nezasluhujem, odrazu si vyžiada veľké protislužby, lebo v zákone je: radosť - bolesť. Dostal som napríklad dojímavý list od Kozu-Matejova, a aj iné listy, ktorým sú mi viac než odmenou za ten rok - dva, čo mi tak ťažko. Rád by som im odpovedal, neviem, či to pôjde.

I knihy som dostal. Hellove Život a Veda a

Bernadottov Koniec

Z Puškina: „Nevládzem obetovať potrebné v nádeji, že získam zbytočné (Hermann pri kartách) - „a zatiaľ žiadali od nej, aby sa obetovala ako všetky, to jest ako málokto.“ (Z Pikovej dámy): „ Majúc málo opravdivej viery, mal mnoho predsudkov.“

Maxim Gorkij, Matka: „Tiahnu život ako zlodeji svoju korisť.“ Takejto vete rozumiem, ale nechápem, čo chce povedať, keď: „Len tí sú skutoční ľudia, ktorí trhajú putá umu.“ Ja myslím, že takí skutoční ľudia, ktorí trhajú putá umu, patria do blázincov. „každá kvapka jedno zrnko napojí“ - to je pekné - alebo: „Každý z nás kráča už po rozbitom skle.“ Matka, keď pozorovala ľudí z mesta, socialistov: „Zvlášť ju vzrušovala ich prostota a krása, štedrá ľahostajnosť k sebe samým.“ - videla, že je potrebná mnohým. To vedomie ju vedelo uspokojiť, bolo príjemné a dvíhalo sebavedomie... - „To nič, dobrý človek nežije nikdy opustený, vždy sa k nemu ľudia hlásia.“...

z toho vznikli aj niektoré moje chyby, ale nakoniec - i tie slúžili veci. No - prejavy povedané v takej zvláštnej situácii - a čítané dnes? Veď i nestranné objektívne dielo - vynález alebo pod. môže byť podivné v novej situácii - tobôž politické prejavy. No uvidíme.

31. decembra 1946

Je asi pol piatej alebo päť hodín. Moji sú teraz v kostolíku sirotinca. Boli tu napoludnie. Erzika s deťmi i Baba. Za návštevy prešiel izbou Lednár, tiež mal návštevu - ženu. Moja mi povedala neveriteľný chýr, keby tak bol pravdivý! ... Vojtko pri obliekaní Martuške: „nebudem ťa ľubiť“ (chcelo sa mu ešte zostať, dobre sa cítil, sedel pri mne, potom behal po izbe, nejaká rúra sa mu páčila, že je to kanón - a zrazu musí ísť, nuž nahneval sa na Martušku). Darinka dobre vyzerala dnes. Paľo je u Baby. Nevedeli, že by aj on mohol.

Dobrá, dlhá návšteva, temer trištvrte hodínová. Teraz sú v kostole, povedala mi Moja. Ja tu v cele tiež ako v kostole. Človeku zostane len to, čo pretrpel, a teda tento rok bol dobrý pre mojich a pre našich. Cítim sa dobre, trochu sentimentálne, romanticky, ale myslím, že tak je to zdravé. Strážcovi vravím, keď bral nožik na noc - pýtal sa, čo v novom roku. Reku raz platilo „V tomto roku do útoku“ a teraz vydám heslo „V tomto roku do útoku“. Dá sa hovoriť žartovne, najmä živým, i o smrti. Ba najviac o nej.

1. januára 1947

Omnia ad maiorem Dei gloriam v tomto roku a navždy. V tom je jediná možnosť stálej radosti, neprestávajúceho pokoja srdca - i na prahu smrti. Pozerat' sa na tie posledné veci a potom všetko pôjde dobre i dnes i zajtra i v nešťastí bude sila a hrdosť i v šťastí bude pokora a vo všetkom nádherná odovzdanosť do vôle Božej. Chcieť dobre umrieť, to je dobre žiť. Vedieť to - a potom už netreba myslieť na ňu a predsa má človek v krvi: to je správne, to by nebolo správne a ľahko, veselo sa žije. Pravda, to neznačí, že neváži. Naopak - veselost' nie je nepriateľom vážnosti. Nie je správne povedať: ten človek je vážny, ale tamten je veselý. Opakom veselosti by mohol byť smútok, no ten blahoslavený z Písma, ale nevážny, hlúpy, zúfalý smútok, teda v podstate zbabelosť a úzkosť. To býva, keď je človek rozbitý a nevyrovnaný. No veselost', tichá veselost' nie je opakom tichej vážnosti - ba patrí k nej - i keď vážnosť a veselost' sú celkom rozdielne kategórie: slovom nie ako vidieť a byť slepým, ale skôr ako vidieť vážnu vec so žmurkajúcimi múdrymi očami, teda veselo - vyrovnané - ako vidieť vážnu vec a mať z nej strach. To sú dve odlišné veci na jednej tvári. Skoro ako oči a ich cesta k srdcu vlastnému i k srdcu milej, milých a vôbec všetkých ľudí dobrej vôle.

Pekné ukončenie starého a ešte krajší začiatok nového roku. Včera rodinka moja na návšteve a dnes v duchu s nimi v modlitbe a akejsi zvláštnej radosti. Práve som prišiel z kostolíka väznice. Bol som na svätom prijímaní, na svätej omši. Pekne je vo mne, pekne okolo mňa, všetko je dobré a všetko je k dobremu. Modlili sme sa s kňazom za tých, čo umreli v minulom roku a za toho, ktorý z nás prvý umrie tohto roku.

Myslím, všetci sme sa modlili akiste za mňa. Ešte mesiac, azda dva, viac sotva. Ale pritom mi je tak dobre. Iné ani neviem napísať. Dojímavú kázeň mal kňaz - saleziánsky páter, čo ma bol pred Vianocami spovedal. Balvan, kameň - aby sa stal sochou, musí prijímať údery kladivom. Akosi je mi čudné, ale mne tie údery ani nie sú údermi. Akoby som im išiel v ústrety - akoby som si ich sám kládol. Ostatne - aké údery? Je len jediné šťastie, to stále šťastie, a to mám v srdci - a len jedno nešťastie, to najstrašnejšie, v ktorom sú všetky - stratiť pokoj srdca.

Ešte si zaznačím: V kostolíku krásny spev. Zavretí sú ľudia zo všetkých povolanií, teda aj herci. Operná speváčka spievala Ave Maria a jeden spevák Tantum ergo. Nádherné zneli hymny, pápežská a kostolná slovenská. Na chvíľu v kostolíku väznice: ožil štát, jeho prezident, jeho vláda, poslanci, dôstojníci, vojaci, diplomati.

Včera na večeru a dnes na obed „modranské spomienky“.

List z Michaloviec. Chlapci z Pohronia. Idúcky z kostola pr. blahož. a ohľ. am. návštevy.

Na stolíku vyložené mám fotografie rodiny. Čo asi robia? Akého mala Silvestra Moja, ako sa

Poznámky k diskusii na tému „Zrodenie národov“ v diskusnom paneli „Zrodenie a smrť Československa“ na pražskom Festivale spisovateľov 18.4.2013. Pozvanie prijala americká historička Mary Heimannová, politik Petr Pithart a historik Jan Rychlík.

ČESKOSLOVENSKO Z POSTKOMUNISTICKEJ PERSPEKTÍVY

Ani takmer za štvrtstoročie akademickej slobody nedokázala česká historiografia dostatočne objasniť vplyv propagandy a mýtov v českých dejinách 20. storočia. Na reflexiu vzniku, existencie a zániku spoločného štátu Čechov a Slovákov tak majú v českom prostredí (akademické nevyimajú) značný vplyv sentimentálna nostalgia, propagandistický balast (pretavený do otupujúcich kliše a floskúl) a tzv. moderná česká štátnosť.

Cnenie za Československom neberie na vedomie fakt, že na to, aby vznikla silná tradícia súžitia dvoch národov v spoločnom štáte, je potrebná obojstranná vôľa a zhoda v základných otázkach. V medzivojnovovej tzv. Prvej ČSR však takáto symbióza medzi Čechmi a Slovákmi nenastala - najmä preto, že česká strana odoprela Slovensku autonómnú správu. Povojnová tzv. Tretia ČSR potom postupne vznikajúcu priepasť medzi oboma národmi len prehĺbila - najmä popravou Jozefa Tisa a z českej strany presadením sovietofilstvom, ktorého dôsledkom bola sovietaizácia spoločného štátu. Preto bola táto „priepasť“ politickým aktivizmom slovenských exulantov v slobodnom svete takmer nevyhnutne kanonizovaná ako budúca hranica dvoch nezávislých štátov. Hoci to nie je pre Čechov príjemné, je preukázateľné, že k podstatným chybám dochádzalo od vzniku spoločného štátu 1918-1938 i po jeho znovuzrodení v zmutovanej podobe socializujúcej „ľudovej vlády ľudu“ (1945-1948) prevažne na českej strane. Tá sa, žiaľ, vo veci slovenských národných aspirácií vrátila k prezieravej ignorancii aj po páde komunizmu. K tomu sa dá dodať, že tzv. Druhá ČSR (1938/1939) trvala príliš krátko a komunistický štát v období 1948-1989 ovládaný z Moskvy sa nedá z hľadiska naplňovania politickej vôle oboch národov vôbec brať do úvahy.

Medzi kliše a floskuly o liberálnodemokratickom a ľudovodemokratickom (medzivojnovom a povojnovom) československom štáte patria napr. pojmy: „ostrov demokracie“, „Masarykova demokracia“, „zrada Západu“ či „mníchovská zrada“, „vôľa ľudu“, „ľudácki klérofašisti“, „slobodné voľby 1946“, „demokrati v Národnej fronte“, „slovenskí separatisti v exile“. Aké sú fakty? „Ostrov demokracie“ mal veľké chyby krásy: politickú „infraštruktúru“ príležitostne sa vymykajúcu ústavnosti, český centrismus s viac či menej latentnými prvkami krajného nacionalizmu, nedostatok veľkorysosti voči nečeským národom, prezieravé a výbojné správanie voči susedom. Prvý československý prezident T. G. Masaryk nebol autorom demokratickej ústavy z roku 1920, ani výhradným vlastníkom štátu. Medzivojnový štát bol obdobne ako Masaryko-

vou taktiež Kramářovou, Švehlovou, Klobučkovou, Benešovou, Beranovou či Hlinkovou a Tisovou republikou, ak by sme ju chceli stotožňovať s politickými vodcami. Okrem toho Masaryk bol skôr svojhlavým, často sa mýliacim rozumkárom s tvrdými politickými laktami než vzorom cnosti a vševedúcim filozofom, ako sa dnes kultovo podáva jeho obraz. Západ ČSR roku 1938 nezradil, pretože „Západ“ sa s ČSR nedohol na ničom, čo by mohol

JAN CHOLÍNSKÝ

Zrodenie a smrť Československa

zradiť (i keď západné veľmoci dohodami s nacistickým Nemeckom a komunistickým Sovietskym zväzom v rokoch 1938 a 1945 jednoznačne zradili princípy vlastnej kultúry). Časť československého územia obývaného českými Nemcami ponúkol už v polovici roku 1938 prezident Edvard Beneš prostredníctvom československého spojencu Francúzska Adolfovi Hitlerovi. Dohode podpísanej v Mníchove 29. 9. 1938 predchádzalo súhlasné a neodvolané stanovisko československej vlády o odstúpení územia Nemecku 21. 9. 1938. Povojnový ani komunistický politický režim „národných frontov“ sa neopieral o „vôľu ľudu“, resp. legitimitu prejavenu slobodnými voľbami, oba boli výrazom uzurpovania politickej moci pod záštitou J.V. Stalina a jeho Červenej armády. Roku 1946 nemohli byť v ČSR slobodné voľby, pretože tu neexistovala politická sloboda a bola zakázaná politická opozícia. Nekomunisti z Národného frontu boli v rámci Tretej republiky rovnakými „ľudovými demokratmi“ či „nedemokratmi“ ako ich komunistickí koalíčni partneri, keď okrem iného neváhali zakázať a prenasledovať politickú opozíciu, vykonať etnickú čísku či siahnuť na základné právo občanov vlastniť majetok. Niektorí predstavitelia Hlinkovej slovenskej ľudovej strany vrátane A. Hlinku a J. Tisu patrili ku kléru (tj. k hierarchii rímskokatolíckej cirkvi), ale neboli fašistickými, ale kresťanskými politikmi (...). Slováci, ktorí v dobe nadvlády komunizmu v strednej Európe propagovali v exile slovenskú samostatnosť, mali za daných okolností plné právo obhajovať tento legitímny politický cieľ.

Moderná česká štátnosť je pojem vyjadrujúci postkomunistický politický, akademický a dokonca i mediálny štátoprávny a filozoficko-historický mainstreamový úzus týkajúci sa kultúrneho ukotvenia a historickej kontinuity Českej republiky. Je postavená na nasledujúcich (chránených) pilieroch: kult T.G. Masaryka, medzivojnové ČSR aj s jeho národnostnou a zahraničnou politikou, politický a vojenský protinacistický odboj, adorácia politickej činnosti E. Beneša, povojnové ČSR aj s jeho národnostnými odsunmi a majetkovými presunmi, pojmávanie disentu v dobe tzv. normalizácie ako mravnej elity spoločnosti, kult Václava Ha-

vla, špecifická kontinuita komunizmu s postkomunizmom. Moderná česká štátnosť určuje hranice politické, akademické a mediálne akceptovateľnej „historickej korektnosti“, bráni neustrannému zhodnoteniu kvality uvedených „pilierov“ i ďalších kľúčových javov v moderných českých dejinách a je nástrojom novej indoktrinácie a manipulácie verejnej mienky. Pripomenúť môžeme zákon o zásluhách E. Beneša z roku 2004, zneužitie témy vysídlenia českých Nemcov v prezident-

skej kampani roku 2013 či súčasný spor o cirkevné reštitúcie.

OD VZNIKU K ZÁNIKU OPTIKOU JEDNEJ DISKUSIE

(...) V diskusnom paneli „Zrodenie a smrť Československa“ sa okrem iného rozoberala i z mainstreamového pohľadu kontroverzná monografia Mary Heimannovej Československo: štát, ktorý zlyhal (Czechoslovakia: The State That Failed, Yale University, 2009).

Všetci traja diskutujúci sa zhodli na tom, že Československo vzniklo vďaka medzinárodnej konštelácii a rozhodnutiu víťazných veľmocí na konci Prvej svetovej vojny, za súčasného politického i vojenského (legionárskeho) odhodlania a úsilia Čechov a Slovákov. Na problematiku nového štátu však poukázala iba Mary Heimannová: „Spôsob, akým Československo vzniklo, bol nekonzistentný od samotného počiatku. (...) V prípade západnej časti Československa šlo o historické práva, čo boli platné argumenty. (...) Pre zaradenie východnej časti Československa sa argumentovalo niečím iným. Vzhádzalo sa z etnických aspektov. A práve v tom spočíva koreň problémov v snahe vytvoriť československý národ, čo vyvolalo nepriateľské postoje medzi Slováckmi.“ Zmiený nebol povojnový spor o „osloboditeľské zásluhy“ medzi vodcami zahraničnej akcie, domácimi politikmi a zástancami významu protibolševickej legionárskej anabázy. Ani to, že dvaja krajskí vodcovia boja za českú národnú nezávislosť v USA a Rusku - Karel Pergler a Václav Vondrák - boli z ČSR takpovediac vyobcovaní.

Na otázku moderátora, prečo autorka nazvala ČSR štátom, ktorý zlyhal, uviedla, že neboli naplnené dva hlavné politické ciele, ktoré pred veľmocami proklamoval Masaryk a Beneš. Prvým bolo zabránenie prípadnej opakovanej nemeckej rozpinavosti vďaka novému silnému štátu v strede Európy, druhým vnútorné kantonálne usporiadanie (ústretové k národnostným potrebám) podľa vzoru Švajčiarska. Svoje zdôvodnenie zakončila lapidárne: „Štát nevydržal, najprv zlyhal po dvadsiatich rokoch a potom prišla totalita. Rozhodne sa dá povedať, že ten štát neuspel. Je to jednoduché.“

Diskutéri politik Petr Pithart a historik Jan Rychlík sa však k názvu knihy vyslovili s výhradami (...), že ČSR predsa len až tak nezlyhalo. S

ohľadom na skutočnosť, že sa v priebehu dvadsaťročnej slobodnej existencie dvakrát rozpadlo a že viac než štyri desaťročia žili jeho obyvatelia v totalite, zneli ich výhrady k názvu knihy trochu detinsky. Prvý z nich prejavil obavy, či nechce autorka názvom knihy zbaviť Francúzsko a Veľkú Britániu zodpovednosti za Mnichovskú dohodu z roku 1938. Druhý odmietol názov ako zavádzajúci s argumentom, že zlyhali všetky mnohonárodnostné štáty v tejto ob-

lasti a uviedol nepresvedčivé porovnanie s Poľskom, Južosláviou a Sovietskym zväzom. Ešte menej presvedčivo potom znel ďalší argument, že štát nezlyhal, pretože ho de facto Česi založili ako svoj štát a ten predsa existuje dodnes.

Je teda evidentné, že vedúca, tj. česká politická reprezentácia medzivojnového ČSR zlyhala: 1.) Nedokázala vyriešiť národnostnú otázku, nedala včas autonómiu Slovákom a českým Nemcom a opakovala tak v princípe chybu Rakúsko-Uhorska. 2.) Prostredníctvom hradného tandemu Masaryk-Beneš viedla katastrofálnu zahraničnú politiku orientovanú na Francúzsko a Spoločnosť národov, koketovala s totalitným Sovietskym zväzom a zanedbávala dobré vzťahy so susedmi, najmä s Poľskom a Maďarskom. 3.) Nedokázala sa dôsledne držať ústavných princípov a príležitostne ich obchádzala zákulisnými dohodami a intrigovaním - dôsledkom bol kolaps v septembri 1938, keď v kritických dňoch nebol zvolaný parlament. 4.) Patria sem i nasledovné zlyhania počas vojny: príprava a realizácia sovietofilského režimu Národného frontu a tým aj sovietaizácia štátu a spoločnosti.

(...) Historik J. Rychlík odviezol pozornosť od podstatného k nepodstatnému rozvíjaním úvah o tom, prečo sa ČSR nemohlo stať obdobou Švajčiarska. E. Beneš totiž na Parížskej mierovej konferencii roku 1919, kde sa rozhodovalo o medzinárodnom uznaní nového štátu, verejne prehlásil, že sa pre nový štát pripravuje liberálny a autonomistický model podobný švajčiarskemu a zároveň klamal, keď pri referovaní o českých Nemcoch znížil ich počet na polovicu. Nejde však o to, či sa ČSR mohlo stať Švajčiarskom, ale o to, že sa tým nikto z jeho československých vodcov ani vážne nezaoberal. Vysvetlenie J. Rychlíka: „Chcel by som sa vyjadriť k tomu Švajčiarsku - prosím vás, nebudeme si nič nahovárať... Každý politik, ako by som to slušne povedal, musí mať určitú pružnosť názorov, pretože politika nie je o morálke, politika je o moci a o peniazoch. Keď vám niekto hovorí opak, tak mu neverte. Je to buď podvodník alebo hlupák.“ Táto argumentácia je prinajmenšom zarážajúca a pripomína modus operandi skrachovaných politikov typu E. Beneša a H. Ripku, pre ktorého v politike morálka neexistovala. Zároveň pripomína i mo-

rálku komunistov, podľa ktorých bolo dobré všetko, čo by im pomohlo získať moc.

Taktiež ďalšia teoretická argumentácia J. Rychlíka, že prakticky nebolo možné, aby sa Česi so Slováckmi zžili v jednom štáte, dokladaná teóriami o „prirodzenom nacionalizačnom procese“ a „súčasnej vlne nacionalizácie“, sa vyhýba dobovým problémom. Ide najmä o neposkytnutie sľúbenej autonómie Slovensku už pri vzniku štátu, upieranie národného štatútu Slovákom na úkor pavedeckej teórie „čechoslovakizmu“, uväznenie slovenského politického vodcu A. Hlinku, vývoz českého ateizmu do nábožensky založeného Slovenska, opakovane nespĺnenie príslubu samosprávy v roku 1935. Presadzovanie vykonštruovanej teórie „čechoslovakizmu“ bolo zmienené len v súvislosti s pragmatickým navýšením počtu „štátneho národa“, ktorého cieľom bolo dostatočne prevýšiť českých Nemcov. Nepoukázal však na to, ako bola táto taktika prijatá na Slovensku, ani na to, že práve autonomizmus či federalizmus predstavoval alternatívne riešenie, ani na to, že sa ponúkali i iné možnosti názvu štátu, napr. Stredoeurópska republika (federácia). (...)

Podrobnejšie alebo vôbec nebol zmienený napr. slovenský exilový autonomizmus a federalizmus z doby druhej svetovej vojny a jeho odmietnutie českými ľuďmi Dočasného štátneho zriadenia Československej republiky v emigrácii, územnej a ústavnoprávnej odlišnosti medzivojnového a v máji 1945 znovuzrodeného Československa (okrem mimoriadne prínosného vstupu P. Pitharta, ktorý sa kriticky vyjadril k politickému režimu Tretej republiky ak jeho nereflexivnosti po páde komunizmu, keď okrem iného konštatoval: „K tomuto najdôležitejšiemu obdobiu v modernej histórii sa proutom nechceme vracieť, to je úplne inštinktívny odpor voči tomu, aby sme si pripustili, že sme si za to - mysliac komunizmus - mohli sami.“), rozdielne povojnové postoje Čechov a Slovákov k sovietskemu komunizmu, využitie slovenských aspirácií komunistickou taktikou v rokoch 1945 a 1968, ani český a slovenský exilový politický aktivizmus v období 1945-1989.

(...)

Debata sa priebežne vracala ku knihe Mary Heimannovej vrátane upozornení moderátora, že kontrakt na jej české vydanie bol zrušený (zrejme z dôvodov „historickej nekorektnosti“) i vysvetlení, že nekritizuje český národ, ale ČSR. Autorka knihy v záverečnom vstupe uviedla: „Chcela som zistiť pravdu. Rozhodne som sa nechcela dívať na Čechov deštruktívne. Pochádzam z Ameriky a celkom isto Ameriku môžeme kritizovať omnoho viac, než je kritizovateľné Československo. Ja som chcela iba začať diskusiu a nájsť vyvážený prístup.“ Za svoje slová, sympatické vystupovanie, presnú argumentáciu i výbornú češtinu zožala zaslúžený potlesk. Nezošáva nič iné, len dúfať, že kniha Československa: The State That Failed napokon v češtine predsalen vyjde a (...) zarádi sa medzi knihy jedinečne odkrývajúce pomaly sa vzdávajúcu česko-slovenskú minulosť.

Skrátene z originálu
uverejneného

v časopise Babylon č. 4/2013
Z češtiny preložila K. Džunková